

5. Korpus : Национальный корпус русского языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [www//rus.corpora.ru](http://www.rus.corpora.ru)
6. Lachur Cz. Semantyka przestrzenna polskich przyimków prefigowanych na tle rosyjskim / Czesław Lachur. – Opole : Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 1999. – 302 s.
7. Lachur Cz. Mechanizmy derywacyjne w obrębie przyimków słowiańskich / Cz. Lachur // Konfrontacje składniowe. Nowe fakty, nowe idee / [red. J. Lubocha-Kruglik, M. Borek]. – Katowice : Wyd. Oficyna WW, 2013.
8. Mitrinović V. Serbsko-macedońskie interferencje językowe – widziane oczyma polonisty / V. Mitrinović // Południe – Północ. Serbsko-polskie paralele językowe, Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM, 2012.
9. Okoniowa J. Polskie przyimki złożone na tle słowiańskim / J. Okoniowa // Z polskich studiów slawistycznych, seria VII. – Warszawa : Państwowe Wydawn., 1988.
10. Piper P. Jezik i prostor / Predrag Piper. – Beograd : Biblioteka XX vek, 1997. – 220 s.
11. Тагамлицкая Г. А. Сложение как средство пополнения категории предлога в славянских языках / Г. А. Тагамлицкая // Славянская филология : [сб. ст.]. – М. : Наука, 1958.
12. Vojteková M. Dynamika systému sekundárných predložiek v spisovnej slovenčine / M. Vojteková // Jazyk – médiá – text. Zborník príspevkov, Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. Jazykovedný zborník 35. – Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2012.

СКРОЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ (на матеріалі німецькомовних та українськомовних інструкцій для медичного застосування препарату)

ПЕРХАЧ Р.-Ю. Т.

Національний університет “Львівська політехніка”

Розвиток сучасної медицини, поява на ринках нових лікарських засобів, виникнення новітніх тенденцій щодо передачі інформації завдяки стислості та скорочень сприяють частому вживанню абревіатур у медичному писемному мовленні, а саме в інформаційному наповненні медичних інструкцій. Цьому сприяють сучасні тенденції спрощення граматичних конструкцій, компресії та застосування слів мовної економії в лінгвістичній галузі.

Сучасні тенденції до передавання складних слів та словосполучень стисло й компактно, зокрема у медичних інструкціях, сприяють частому вживанню скорочень слів.

Економія мовних засобів відображається в мовному явищі, яке прийнято називати абревіація. Короткі лексичні одиниці є невід’ємною складовою частиною писемного мовлення. Зокрема, абревіація як засіб словотворення стає дедалі частим явищем у науковій термінології, особливо в медичній, тому абревіатури в наш час є одним із засобів поповнення словникового складу мови.

Плюралізм думок, який існує щодо виникнення та функціонування аббревіації, відображають праці численних мовознавців: Л. Бойченко (структурно-семантичні типи аббревіатур), Н. Клименко, (словотворча структура складних слів) О. Кубрякова (семантичні особливості лексики), Д. Лотте (причини виникнення аббревіатур), О. Мацько (мовні формули), Р. Микульчик (класифікаційні структури аббревіатур).

Медичну термінологію з різних боків досліджували І. Гнатишина (етимологія фахової лексики), І. Гавріченкова, О. Пилипенко (порівняльна медична термінологія), Н. Місник (формування клінічної термінології) Л. Петрух (фармацевтична термінологія). Численні праці написані на матеріалі німецької мови, серед яких привертають увагу наукові розвідки С. Шульц (історичний аспект розвитку медичної термінології), Ю. Берг-Шміт (структурно-прагматичні особливості медичних інструкцій), Р. Пореп, В. Штойдель (фахова медична термінологія).

Мета дослідження полягає у зіставленні та аналізі скорочених лексичних одиниць, наведених в інструкціях для медичного застосування препарату, на матеріалі німецькомовних та україномовних фахових текстів.

Завдання:

- розглянути наявні класифікації аббревіатур в українській мові;
- дослідити засоби аббревіації в німецькій мові;
- сформувати тематичні групи скорочень, наведених в інструкціях для медичного застосування препарату;
- визначити схожості та розбіжності в аббревіації німецької та української медичної термінології.

Об'єктом дослідження є аббревіатури німецької та української мов, наведені в інструкціях до лікарського засобу, а предметом – порівняльно-типологічний аналіз медичних аббревіатур на матеріалі німецькомовних та україномовних інструкцій до лікарського засобу.

Матеріалом для аналізу послужили терміни-аббревіатури німецькомовних та україномовних інструкцій до лікарського засобу.

Кожен медичний засіб містить супровідну документацію, мета якої донести до споживача ліків зрозумілу та вичерпну інформацію щодо властивостей лікарського засобу. Це здійснюється завдяки інформаційному забезпеченню у вигляді медичної інструкції. У текстах інструкцій до лікарських засобів часто трапляються скорочення, аббревіатури, утворення яких є наслідком прагнення до компресії та чіткості викладу інформації.

На думку дослідниці Л. Уманської, кома – аббревіація є інтралінгвістичним явищем, яке виникло під впливом екстралінгвістичних чинників (соціально-економічних, політичних та культурних умов), унаслідок чого структурна модель аббревіатур має багато спільного в різних мовах незалежно від будови мови. Цей спосіб словотворення залишається одним із продуктивних засобів поповнення як загальноживаної мови, так і термінології [1, с. 12].

Автори академічного тлумачного словника української мови подають визначення терміна: аббревіатура – слово, що становить скорочення двох або кількох слів; літерне скорочення кількох слів; загальноприйняті скорочення слів на письмі [5, с. 5].

Існує декілька структурно-семантичних класифікацій скорочених лексичних одиниць. Так, Р. Микульчик виокремлює три основні види: складовий, змішаний, ініціальний. У своєю чергу, ініціальний тип складається з підтипів (звуковий, буквений, буквено-звуковий) [4].

Дослідниця Д. Шеремет виділяє ще одну класифікацію скорочень: лексичні та графічні аббревіатури [7, с. 204]. Німецькі мовознавці виокремлюють три основні види аббревіатур (літерні, звукові, змішані скорочення) [8, с. 10].

Проведений аналіз термінології інструкцій до лікарських препаратів дав нам можливість зробити деякі висновки щодо вживання та впливу скорочень у терміносистемі німецької та української медичної мови.

Інструкція як інформаційне забезпечення містить не лише аббревіатури фахової лексики медичного спрямування (найменування форм лікарських засобів, синдромів та інші), але й загальнонавчани скорочення, аббревіатури назв установ, країн, фізичних величин.

Варто звернути увагу на те, що в україномовних інструкціях до вживання медичного засобу рідше вживаються скорочення, ніж у німецькомовних інструкціях. Частіше вживаються аббревіатури іменників, а рідше зустрічається скорочення прикметників, прислівників і дієслів. Аббревіатури-іменники розподіляємо на тематичні групи:

- назви країн та їхніх мов (**У** – Україна, **укр.** українська мова, український);
- назви установ (**АМН** України – Академія медичних наук України, **СБУ** – служба безпеки України, **МОЗ** – міністерство охорони здоров'я, **НДІ** – науково-дослідний інститут);
- найменування організацій (**НАІУ** – Національна асамблея інвалідів України, **ВАТ** – Відкрите акціонерне товариство);
- назви медичних органів та їхніх систем (**ЦНС** – центральна нервова система, **ПНС** – периферична нервова система);
- медичні назви, які позначають фізіологічні процеси (**ЦІК** – циркулюючий імунний комплекс);
- позначення фізичних одиниць та метричних мір (**мг** – міліграм, **мг/кг** – міліграм на кілограм **мг/мл** – міліграм на мілілітр, **мг/таблетку** – міліграм на таблетку);
- числа на позначення дози медичного препарату (**МО** – міжнародні одиниці, **ОД** – одиниці дії, **АтрО** – антитрипсинові одиниці);
- найменування форм ліків (**пор.** – порошок, **р-н.** – розчин, **таб.** – таблетки, **сусп. оч.** – суспензія очна, **шпр.-тюбик** – шприц-тюбик, **флак. пластм.** – флакон пластмасовий, **таб. розч. зі смак.** – таблетки розчинні зі смаком, **сусп. д/ін** – суспензії для ін'єкцій);
- форми застосування медичного засобу (**д/зовн. заст.** – для зовнішнього застосування, **д/перор. заст.** – для перорального застосування);
- назви офіційних документів (звід стандартів і положень), що встановлюють норми якості лікарської сировини – медичних субстанцій, допоміжних речовин, діагностичних та лікарських засобів та виготовлених з них препаратів (**АД** – акцизна декларація, **ДФУ** – Державна Фармакопея України);
- загальнонавчана лексика (**м.** – місто, **вул.** – вулиця).

Як в німецькомовних, так і в україномовних інструкціях прислівники та дієслова рідко вживаються у формі аббревіатур. Як приклади найчастіше вживані такі скорочення: *прислівники* (**і т. п.** – і тому подібне, **т. д.** – так далі); *дієслова* (**див.** – дивись, дивіться).

Скорочення *прикметників* найчастіше виникають у тематичній групі на позначення *форм медичних препаратів* (кр. **наз.** – краплі назальні, **таб. гомеоп.** – таблетки *гомеопатичні*, **мед.** – *медичний*).

До ініціальних аббревіатур відносимо такі скорочення: *літерні* (**ЦНС** – центральна нервова система, **ТТС** – трансдермальна терапевтична система, **ГРЗ** – гостре респіраторне захворювання); *звукові*: (**СНІД** – синдром набутого імунodefіциту); *мішані (складові)*: (**капс. ПЕ** – капсули поліетиленові, **вегетоневроз** – вегетативний невроз, **ревмокардит** – ревматичний кардит, **гамма-ГТ** – гамма-глутамілтрансфераза, **д. м. н.** – доктор медичних наук, **проф.** – професор).

Серед проаналізованих скорочених лексичних одиниць виокремлюємо також *графічні аббревіатури* (**в/а** – внутрішньоартеріальний, **таб. п/язик** – таблетки під язик, **р-н** – *розчин*, **к-та** – кислота, **мм рт. ст.** – міліметрів ртутного стовпчика, **таб. в/цукр. обол.** – таблетки, вкриті цукровою оболонкою, **мг/таблетку** – міліграм на таблетку).

В проаналізованих німецькомовних інструкціях виявлено, що аббревіація характерна здебільшого для іменників і дуже рідко використовується у прислівниках та дієсловах. Як приклади найчастіше вживаних скорочених лексичних одиниць наведені такі скорочення: *прислівники* (“u. a.” = und andere (та інші), “z. B.” = zum Beispiel (наприклад), “bzw.” = beziehungsweise (відповідно), “o. g.” = oben genannt (вище сказано/наведено), “evtl.” = eventuell (можливо). Виокремлюємо такі *дієслова*: “s.” = siehe (дивись), “d. h.” = das heißt (це означає).

Трапляється низка скорочень іншомовного походження, зокрема з латинської мови. Серед скорочень-аббревіатур латинського походження найчастіше використовують: “ca.” = circa (приблизно), “Pharm. Germ.” = Pharmacopoea Germanica (німецька фармакопея), “Ph. Eur.” = Pharmacopoea Europaea (європейська фармакопея).

Англійська як сучасна міжнародна мова медицини також вміщує ряд загальних скорочень, які простежуються в німецькій мові та застосовуються в інструкціях до лікарських препаратів. Деякі з цих скорочень також поширені в німецькій технічній мові. Наприклад, термін “AIDS” = acquired immunodeficiency syndrome (синдром набутого імунodefіциту), “HI-Virus” = human immunodeficiency virus (вірус імунodefіциту людини, ВІЛ), “ACE-Hemmer” = Angiotensin Converting Enzyme – (Інгібітори ангіотензинконвертуючого ферменту).

Аббревіатури, які позначають складені *фізичні одиниці*, зберігають у своїй формі додаткові графічні знаки. Для ілюстрації наведемо приклади “mm/Hg” = Millimeter Quecksilbersäule (міліметрів ртутного стовпчика), “mg/dl” = miligram per liter (міліграм на літр), “ml/min” = milliliters/minute (мілілітрів за хвилину), “g/Tag” = gram pro Tag (грам на день).

Серед цих абревіатур є і такі, які пишуться без подальших графічних знаків, здебільшого це приклади метричних мір наприклад, “g” = gramm (грам); “mg” = miligramm (міліграм).

Додаткові графічні знаки, які знайдено в абревіатурах, у повних назвах яких наявний прийменник або які виникли з усіченої частини першого слова, до якої приєднаний графічний знак, та ініціальної абревіатури другого слова.

Ініціальні абревіатури скорочують словосполучення до перших букв, наприклад “GmbH” = Gesellschaft mit beschränkter Haftung (товариство з обмеженою відповідальністю), “GFR” = Glomeruläre Filtrationsrate = (Проба Реберга-Тарєєва).

Часто використовуються абревіатури на позначення нормативних документів (звід стандартів і положень): “DAB” = Deutsche Arzneibuch (німецька фармакопея), “HAB” = Homöopathische Arzneibuch (німецька гомеопатична фармакопея), “Ph. Eur.” = Pharmacopoea Europaea (європейська фармакопея).

Виокремлюємо назви синдромів, які здебільшого кальковані з англійської мови: “WPW-Syndrom” = Wolff-Parkinson-White-Syndrom (синдром Вольфа-Паркінсона-Уайта), “LDL-Apherese” = low lipoprotein-Apherese (аферез ліпопротеїдів низької щільності).

Окремо виділяємо найменування вулиць: “Liebigstr.” = Liebigstrasse (вулиця Лібіг).

Існує низка скорочень на позначення одного терміна. Наприклад: “AV-Blockierung” або “AV-Block” = atrioventrikulärer Block (атріовентрикулярна блокада).

Усі абревіатури як німецької, так і української мов ділимо на два види: графічні та лексичні, які свою чергу містять підвиди абревіатур: літерні, звукові і змішані.

Серед лексичних одиниць досліджуваних мов виокремлюємо скорочені лексичні одиниці – терміни-запозичення, представлені греко-латинськими елементами та іншомовні слова англійського походження.

Варто зазначити, що за подібної класифікації абревіатур у німецькій та українській мовах різняться шляхи абревіації термінів у фахових мовах, зокрема у медичній термінології. Аналізуючи однакові абревіатури у німецькій та українській мовах, наприклад *HI-Virus* і *BIL*, можна простежити, що одні й ті ж абревіатурні одиниці мають різні шляхи скорочення як в німецькій, так і в українській мовах.

Термінологічні словосполучення часто використовуються у вигляді абревіатур, більшість з яких є загальноновживаними. Вагоме місце посідають скорочення назв установ, організацій, країн, метричних мір, нормативних документів.

У німецькій мові більш продуктивним засобом утворення абревіатур виступає ініціальна абревіація, в українській – ініціальна та мішана абревіація.

Для україномовних інструкцій характерним є скорочення найменування форм ліків, а для німецькомовних знаковим залишається часте вживання метричних мір.

Наявність абревіатур є однією з ознак, притаманних фармацевтичним інструкціям. Такий вид економії мовних засобів сприяє компресії інформації на лексичному рівні, що є функціонально виправданою у межах наукових текстів.

Подальше вивчення процесів абрєвіації фахової термінології, зокрема медичної, на матеріалі української та німецької мов сприятиме не лише майбутнім науковим розвідкам з галузі компаритивістики, але й професійному перекладі інструкцій для медичного застосування препарату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Думанська Л. Б. Абрєвіація в українській архітектурній термінології / Лариса Борисівна Думанська. – Луганськ : Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. – С. 11–18.
2. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений. Семантика производного слова / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Наука, 1981. – 191 с.
3. Лотте Д. С. Краткие формы научно-технических терминов / Дмитрий Семенович Лотте. – М. : Наука, 1971. – 83 с.
4. Микульчик Р. Сучасні українські абрєвіатури: перспективи і стан дослідження [Електронний ресурс] / Р. Микульчик // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія : “Проблеми української термінології”. – 2005. – Режим доступу : http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk538/TK_wisnyk538_mykul'chyk.htm.
5. Словник української мови : в 11-ти т. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua>
6. Фармацевтична енциклопедія / [гол. ред. ради та автор передмови В. П. Черних]. – К. : “МОРІОН”, 2005. – 848 с.
7. Шеремет Д. В. Порівняльно-типологічний аналіз абрєвіатур в англійській та українській медичній термінології / Д. В. Шеремет // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія : “Філологічні науки”. – Луцьк : Вид-во ВНУ, 2011. – № 5. – С. 203–205.
8. Duden-Abkürzungswörterbuch / [bearbeitet von Anja Steinhauer]. – Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 2005. – 480 S.
9. Eichinger L. Deutsche Wortbildung : ein Einführung / Ludwig Eichinger. – Tübingen : Gunter Narr Verlag Tübingen, 2000. – 273 S.

НАЙМЕНУВАННЯ БАЗОВИХ ЕМОЦІЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДЕФІНІЦІЙ СЛОВНИКІВ К. ДУДЕНА ТА Р. ВАРІГ

РОМАНОВА Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Все буття людини пронизане емоціями. Вони допомагають їй не лише адаптуватися у навколишньому світі, а й реалізувати своє право на вибірковість пізнання, розібратись у власних переживаннях, осмислити сенс існування. Експериментально доведено, що емоція є складним феноменом, до якого належать нейрофізіологічний, рухово-експресивний і чуттєвий компоненти [2, с. 69]. Сучасна вітчизняна психологія тлумачить емоцію як “загальний стан тіла і психіки, що виражається в суб’єктивному відчутті, яке або супроводжується певною поведінкою або поставою і фізіологічними змінами” [6, с. 59].